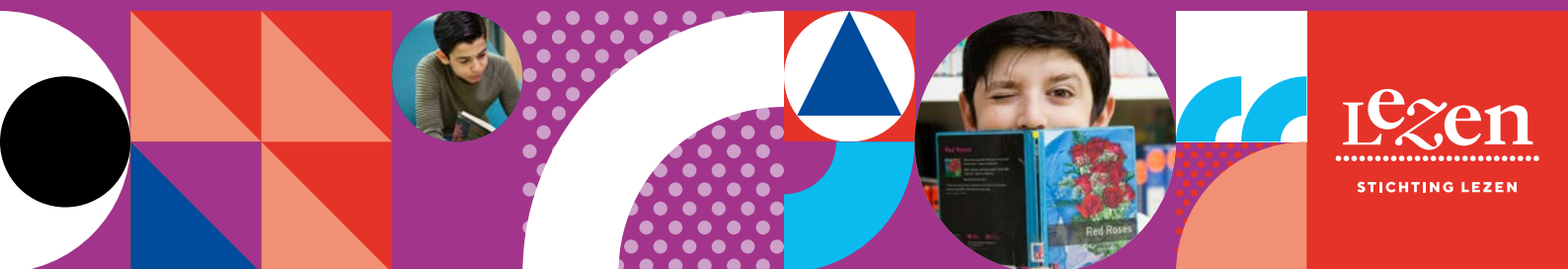

ONDERZOEKSPUBLICATIE

Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school

Lezen
STICHTING LEZEN

Ymke de Bruijn & Judi Mesman

Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek *op school*

Colofon

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Auteurs

Ymke de Bruijn (Universiteit Leiden)
Judi Mesman (Universiteit Leiden)

Dit onderzoek is uitgevoerd door de Universiteit Leiden in samenwerking met Stichting Lezen. Met veel dank aan Bart Droogers, Alix Wassing, Jette van den Eijnden, Sylvana Hermelijn, Pam Teule, en Romy Mansvelt.

Vormgeving cover

Judith Schoffelen & Erik olde Hanhof, Amsterdam

Citeren als: De Bruijn, Y., & Mesman, J. (2022). *Diversiteit en collectievorming bij de Bibliotheek op school*. Amsterdam: Stichting Lezen.

©2022, Stichting Lezen

Samenvatting

Diversiteit en positieve representatie op het gebied van etniciteit, gender en seksuele oriëntatie in kinderboeken kunnen bijdragen aan het verminderen en tegengaan van vooroordelen bij kinderen. Schoolbibliotheken zijn een belangrijke bron voor leesboeken voor kinderen in het basisonderwijs. In dit onderzoek van de Universiteit Leiden en Stichting Lezen is antwoord gezocht op de vraag: in hoeverre en op welke manier speelt diversiteit een rol in besluitvorming rond de collecties van bibliotheken op scholen die deelnemen aan het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek op school?

Bibliotheekmedewerkers ($n = 76$) die verantwoordelijk zijn voor de collectievorming van schoolbibliotheken van één of meer basisscholen hebben meegedaan aan het onderzoek door een vragenlijst in te vullen. In deze vragenlijst kregen ze onder meer verschillende boeken voorgelegd om te evalueren, en konden ze aangeven welke factoren volgens hen het belangrijkste zijn in het collectievormingsproces. Daarnaast hebben 11 van deze deelnemers de rol van diversiteit in hun collectievormingsproces verder toegelicht in een interview.

De resultaten laten zien dat vrijwel alle deelnemers diversiteit en representatie op verschillende vlakken in kinderboeken waarderen, en het belang van boeken als spiegels (herkenning) en vensters (verkenning) benadrukken. Toch blijkt het in praktijk lastig om diversiteit de rol te geven die deelnemers zouden willen, en wordt diversiteit vooral aangehaald in de evaluatie van boeken wanneer het een expliciet thema is. Hierbij geven de deelnemers zowel argumenten voor diversiteit (zorgt voor herkenning, biedt mogelijkheden om te leren over anderen en om gesprekken te starten, sluit aan bij actualiteit) als argumenten tegen diversiteit (gevoelige of te specifieke onderwerpen, niet voldoende herkenning, en botsing met de wensen van scholen).

Deelnemers herkennen zelf verschillende belemmeringen bij het samenstellen van een diverse collectie, zoals de visie van (streng) religieuze scholen wanneer het gaat om LHBTIQ+- thema's of personages. Ook het beschikbare aanbod, de informatievoorziening over boeken, en beperkingen in tijd en budget worden als belemmeringen gezien. Hierdoor moeten deelnemers keuzes maken en prioriteiten stellen. Deelnemers hebben leesmotivatie en -plezier hoog op de prioriteitenlijst staan, en volgens sommige kan dit botsen met het bevorderen van diversiteit in de collectie, met name in plattelandsregio's buiten de Randstad. Ook zijn alle deelnemers overtuigd van hun rol in de motiverende functie van de schoolbibliotheek. Wel hebben de deelnemers uiteenlopende visies over hun rol in het aanbieden van verschillende ervaringen, perspectieven en wereldbeelden die uit boeken geleerd kunnen worden (de zogeheten cognitieve functie van de schoolbibliotheek).

Er kunnen verschillende aanbevelingen worden gedaan op basis van het onderzoek. Ten eerste is het volgens deelnemers nodig om diversiteit in het aanbod en in het auteursveld te vergroten. Aangezien diversiteit in de praktijk meestal geen grote rol speelt in de evaluatie van boeken wordt op basis van het onderzoek tegelijkertijd aanbevolen om bewustzijn te vergroten over diversiteit in de huidige collectie, over (onbewuste) keuzes die spelen in het collectievormingsproces, en over aandachtspunten met betrekking tot diversiteit waar op gelet kan worden. Hierbij gaat het niet

alleen om getalsmatige representatie, maar ook om de kwaliteit van representatie (bijvoorbeeld de juistheid van culturele details en de afwezigheid van stereotypen).

Ten tweede beschrijven deelnemers dat het verbeteren van de informatievoorziening over vormen van diversiteit in een boek kan helpen in het proces, omdat ze nu niet altijd over die informatie beschikken en er vaak onvoldoende tijd is om een boek zelf in detail door te nemen. Tegelijkertijd bestond er ook ongemak over dergelijke informatievoorziening of tiplijsten, vanuit het oogpunt dat dit deze boeken als 'anders' zou bestempelen. Informatievoorziening moet dus zorgvuldig worden vormgegeven.

Als laatste wordt op basis van het onderzoek aanbevolen dat bibliotheken reflecteren op hun visie met betrekking tot diversiteit in de schoolcollectie en hun rol in de cognitieve functie van de schoolbibliotheek. Hierbij zou het helpen om richtlijnen op te stellen ten behoeve van de samenwerking en afstemming met scholen.

Terugkomend op de vraag 'In hoeverre en op welke manier speelt diversiteit een rol in besluitvorming rond de collecties van bibliotheken op scholen?' blijken deelnemers veel verschillende aanpakken te hanteren, uiteenlopende eigen bronnen te gebruiken en verschillende visies te hebben op het collectievormingsproces. Dit laat zien dat leesconsulenten en bibliotheken veel van elkaars aanpak zouden kunnen leren. De verschillende argumentaties, manieren waarop diversiteit een rol krijgt in het proces en aanbevelingen uit het onderzoek bieden een startpunt voor reflectie op het beleid rondom diversiteit in collecties binnen het programma de *Bibliotheek op school*.

